

МОНІТОРИНГ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Кобець С. П.

к.е.н., старший викладач,

Полтавський національний технічний університет

імені Юрія Кондратюка, м. Полтава

На сучасному етапі розвитку економіки України головним завданням діяльності підприємства є управління розвитком підприємства. Проблеми розвитку завжди цікавили керівників підприємств, але останнім часом вони набули особливої гостроти. Підприємства, прагнучи вижити в умовах конкурентних ринкових відношень, вимушені розробляти й реалізовувати плани розвитку, модернізувати устаткування, технології, системи управління, удосконалювати стиль управління, здійснювати постійне розширення й оновлення продукції, що випускається.

Ефективні управлінські рішення щодо сталого розвитку підприємства передбачають забезпечення менеджерів своєчасною і якісною інформаційно-аналітичною базою. Сьогодні, коли підприємства здійснюють свою діяльність в умовах швидких, перманентних і важко прогнозованих змін зовнішнього середовища значно зростає важливість формування динамічної системи інформаційного забезпечення управління підприємством.

Одним з основних факторів забезпечення сталого розвитку підприємств є створення якісної інформаційної системи підтримки прийняття управлінських рішень. Зразком інформаційного забезпечення системи управління сталим розвитком підприємства може бути створення системи моніторингу, яка забезпечить управління повною, об'єктивною й актуальною інформацією для компетентного всебічнозваженого підходу до підготовки та прийняття

обґрунтованих рішень.

Аналіз спеціальної літератури показав, що питання розробки систем моніторингу в управлінні економічними системами теоретично глибоко досліджені й знайшли широке висвітлення в науковій літературі. Так, теоретичні та методологічні основи використання систем моніторингу в управлінні економічними системами розглянуті у роботах багатьох вітчизняних та закордонних вчених, серед яких Т. З. Чаргазія [1], І.Д. Чуліпа [2], Н.С. Педченко [3], В. К. Галіцин [4,5], О. П. Суслов [4], Н. К. Самченко [4], В. М. Халіна [6], Н. А. Шедина [7] та інші.

Так, в роботі [1] автором сформована система моніторингу інвестиційної активності в економіці міста для постійної та комплексної оцінки результативності інвестиційної політики місцевих органів влади. Зокрема, автор запропонувала систему індикаторів моніторингу інвестиційної активності в економіці міста, що складається з 15 показників та побудувала алгоритм системи моніторингу інвестиційної активності.

Автором роботи [2] проаналізовано та досліджено передумови та проблеми розвитку і шляхи вдосконалення моніторингу показників інноваційної діяльності, їх використання в процесі управління інноваційним розвитком підприємства.

У роботі [3] Н. С. Педченко запропонував методику проведення моніторингу фінансової конкурентоспроможності підприємств. З метою оцінки ефективності моніторингу, автором запропоновано використовувати як однокритеріальні моделі, орієнтованих на інтегральну оцінку, так і комплексні системи критеріїв. Автор зазначає, що узагальнення результатів такого моніторингу дозволяє визначити рівень забезпечення фінансової конкурентоспроможності, кластеризувати підприємства на однорідні вибірккові сукупності, виявити проблемні місця в розвитку, обґрунтувати заходи стабілізації для диференційованої групи підприємств [3].

Колектив авторів у роботі [4] запропонував структуру системи моніторингу об'єкта організаційного типу, зміст окремих його етапів, організації, формування інформаційної бази та його ролі в ітераційному процесі підтримки прийняття управлінських рішень.

Аналіз літературних джерел, присвячених дослідженню моніторингу, свідчить про те, що у них розглядаються питання щодо його визначення, організації та інформаційного забезпечення у різних економічних системах. При цьому відсутня концепція створення і функціонування моніторингу в системі управління сталим розвитком підприємства.

Метою статті є викладення концептуальних засад моніторингу в системі управління сталим розвитком підприємства з урахуванням загального його визначення, змісту окремих етапів організації, структури та його ролі в процесі підтримки прийняття управлінських рішень.

Розвиток підприємства, як процес, зумовлюється такими факторами як: зміна зовнішнього середовища та зміна внутрішнього середовища. Зовнішнє середовище безперервно еволюціонує: змінюються споживчі цінності, місткість ринку, технології, ціни, закони тощо. Якщо, при цьому, підприємство не розвивається разом з зовнішнім середовищем і не адаптується до його змін, то, рано чи пізно, воно збанкрутує. Відповідно – основна мета підприємства: обов'язковий його розвиток з адаптацією до змін зовнішнього середовища.

Під поняттям «розвиток підприємства» розуміють процес якісних змін та підвищення ефективності функціонування підприємства [8,9]. У сучасних умовах господарювання постійний розвиток підприємства стає його головним сенсом.

В менеджменті останнім часом отримало поширення поняття «сталий розвиток підприємства». Так, А. В. Черных пропонує таке визначення цьому поняттю: «сталий розвиток підприємства – це процес змін, що відбуваються у функціонуванні підприємства, обумовлений впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, що характеризується збільшенням його потенціалу,

попиту на продукцію, розширенням масштабів діяльності, підвищенням ефективності роботи підприємства та використання виробничих ресурсів, а також його здатністю забезпечити безперебійний процес виробництва та реалізації продукції й зберігати платоспроможність, кредитоспроможність і інвестиційну привабливість на тривалий період часу, забезпечуючи економічну безпеку інформаційних потоків на підприємстві» [9, с. 7].

Сталий розвиток підприємства передбачає обов'язкове управління ним. Під управлінням сталим розвитком розуміються обмежені в часі цілеспрямовані дії на елементи й структуру підприємства зі встановленими вимогами до кінцевого результату, обмеженнями на ресурси при забезпеченні стійкості розвитку.

Одним з найважливіших елементів сучасної управлінської практики є моніторинг. Моніторинг можна означити як процес регулярного збору та фіксації даних про ключові елементи діяльності підприємства. Моніторинг у системі управління сталим розвитком підприємства можна характеризувати як процес регулярного збору та фіксації даних про ключові елементи реалізації програм розвитку підприємства задля виявлення проміжних результатів і досягнень, своєчасного виявлення проблем та відхилень від намічених результатів і здійснення необхідних коригувань, використання результатів моніторингу для вдосконалення управління сталим розвитком підприємства.

Метою системи моніторингу сталого розвитку підприємства є орієнтація управлінського процесу на досягнення цілей щодо підвищення рівня розвитку підприємства.

Для досягнення цілей щодо підвищення рівня розвитку підприємства моніторинг забезпечує виконання таких специфічних завдань:

- інформаційна підтримка прийняття управлінських рішень щодо сталого розвитку підприємства;
- забезпечення функціонування загальної інформаційної системи процесу управління сталим розвитком підприємства;

- діагностика очікуваного рівня розвитку підприємства;
- забезпечення раціональності процесу управління сталим розвитком підприємства.

Можливість виконання цих завдань характеризує моніторинг як одну з важливіших функцій управління сталим розвитком підприємства. Адже якість ухвалених управлінських рішень багато в чому залежить від інформаційної забезпеченості, тому роль моніторингу важлива для забезпечення ефективного управління. Для цілей моніторингу може використовуватися така інформація, як статистична, бухгалтерська й інша звітність, система норм і нормативів, коефіцієнтів ефективності, співвідношень, пропорцій (нормативно-довідкова база), а також накопичений досвід, заснований на знанні закономірностей

Запровадження системи моніторингу в системі управління сталим розвитком підприємства потребує витрат часу, коштів та інших ресурсів, але забезпечує, своєю чергою, належне виконання програм та досягнення очікуваних результатів.

Система моніторингу в системі управління сталим розвитком підприємства є сукупністю значущих для керівників підприємства показників, за динамікою яких відбуваються постійне спостереження і контроль і на основі яких приймаються рішення щодо розвитку підприємства. Якісно організована система моніторингу дає можливість контролювати хід робіт щодо реалізації проектів розвитку, що дозволить успішно завершити їх реалізацію.

Ефективна система моніторингу передбачає цілісність взаємозв'язаних елементів моніторингу, що дозволяють в процесі їх застосування отримувати оперативну інформацію для ухвалення управлінських рішень. При цьому в числі її елементів необхідно розглядати принципи організації моніторингу, цілі і завдання моніторингу, етапи, об'єкт і предмет моніторингу, основні чинники, що забезпечують можливість формування системи моніторингу і її ефективну роботу, а також інструменти і методи моніторингу.

Організація моніторингу в системі управління сталим розвитком підприємства передбачає низку етапів (рис. 1).

Рис. 1. Етапи організації моніторингу в системі управління сталим розвитком підприємства*

*складено автором на основі [10,с. 21-22]

Як і в основі будь-якого моніторингу, в основі моніторингу в системі управління сталим розвитком підприємства лежать індикатори. Без індикаторів здійснити моніторинг неможливо. Індикатори це показники, за допомогою яких здійснюється моніторинг і визначається рівень розвитку, досягнення очікуваних

результатів тощо. Тож, говорячи про моніторинг у системі управління сталим розвитком підприємства маємо на увазі систему моніторингу індикаторів сталого розвитку підприємства.

У якості індикаторів моніторингу сталого розвитку підприємства можуть бути кількісними (показники, що мають кількісний вираз) та якісними (показники, що не мають кількісного виразу), прямими (застосовують у випадках, коли зміни в об'єкті спостереження може помітити безпосередньо суб'єкт спостереження) та непрямими (використовуються у випадках, коли результат не може бути зафіксованим і виміряним безпосередньо), проміжними (встановлюються для визначення результату в певні періоди чи етапи реалізації програм (проектів) підприємства) та підсумковими (індикатори кінцевих результатів проектів підприємства). При відборі індикаторів важливо дотримуватися таких критеріїв, як простота індикаторів їх доступність, об'єктивність та практичність.

Система моніторингу сталого розвитку підприємства вимагає постійного оновлення. Посилення впливу негативних чинників, що загрожують підприємству ставить питання про створення надійної системи моніторингу сталого розвитку підприємства з метою завчасного попередження про ймовірну небезпеку і вживання необхідних заходів захисту і протидії.

Моніторинг сталого розвитку підприємства повинен базуватися на комплексності, системності та регулярності використання одних і тих же принципів та інструментів, відповідати потребам підприємства, бути об'єктивним та прозорим. Це дає змогу здійснювати поточний контроль динаміки змін щодо проблем, що виникають в процесі функціонування підприємства та своєчасно координувати напрями діяльності, використовувати адекватні методи й засоби.

Місце моніторингу у системі управління сталим розвитком підприємства наведено на рис. 2.

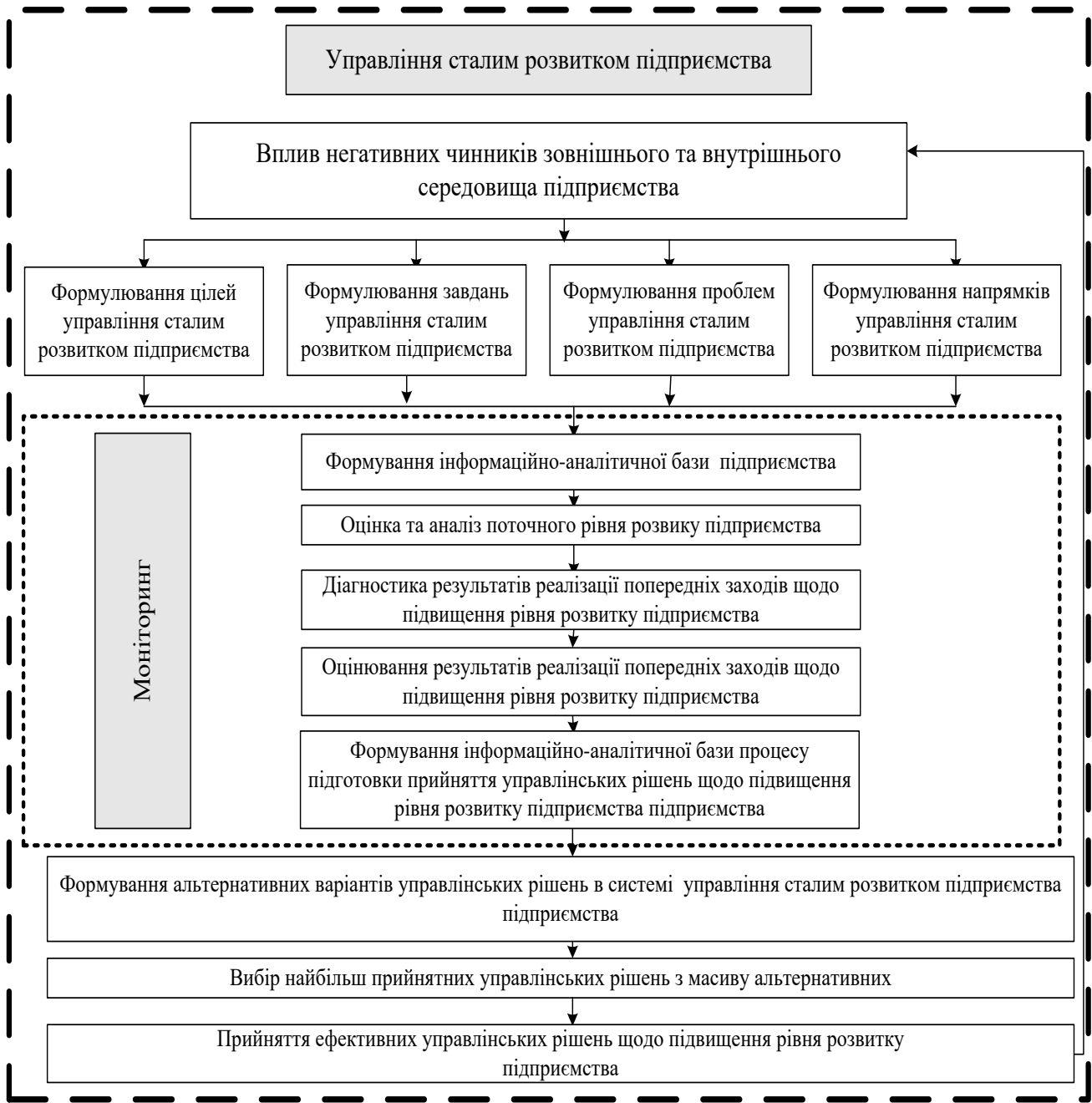

Рис. 2. Місце моніторингу в системі управління сталим розвитком підприємства

Проведення моніторингу сталого розвитку підприємства вимагає врахування специфіки діяльності та індивідуальності системи управління кожного окремого підприємства. З урахуванням цього, підходи до проведення моніторингу сталого розвитку підприємства на різних підприємствах можуть відрізнятися.

Підсумовуючи розгляд концептуальних засад моніторингу в системі управління сталим розвитком підприємства можна виділити такі його характерні риси: моніторинг являє собою процес регулярного збору та фіксації даних про ключові елементи реалізації програм розвитку підприємства для вдосконалення управління сталим розвитком підприємства; метою системи моніторингу сталого розвитку підприємства є орієнтація управлінського процесу на досягнення цілей щодо підвищення рівня розвитку підприємства; етапами організації моніторингу в системі управління сталим розвитком підприємства є планування, збір даних, аналіз та порівняння даних, звітування, використання результатів; моніторинг сталого розвитку підприємства повинен базуватися на комплексності, системності та регулярності використання одних і тих же принципів та інструментів, відповідати потребам підприємства, бути об'єктивним та прозорим; проведення моніторингу сталого розвитку підприємства вимагає врахування специфіки діяльності та індивідуальності системи управління кожного окремого підприємства.

Література

1. Чаргазія Т. З. Система моніторингу інвестиційної активності в економіці міста / Т. З. Чаргазія // Економічний часопис – ХХІ. – 2011. – № 9/10. – С. 47-50.
2. Чуліпа І. Д. Передумови розвитку і шляхи вдосконалення моніторингу показників інноваційної діяльності підприємства / І. Д. Чуліпа // Проблеми економіки та управління. – 2010. – №684 – С. 310-313.
3. Педченко Н. С. Моніторинг фінансової конкурентоспроможності підприємств / Н. С. Педченко – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2007. – 103 с.
4. Галіцин В. К. Концептуальні засади моніторингу / В. К. Галіцин, О. П. Суслів, Н. К. Самченко // Бизнес Информ. – 2013. – № 9. – С. 330-335
5. Галіцин В. К. Системи моніторингу: монографія / В. К. Галіцин. – К. : КНЕУ, 2000. – 231 с.
6. Халіна В. М. Концепція фінансово-економічного моніторингу підприємства / В. М. Халіна // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2013. – Вип. 42. – С. 331-334.
7. Шедина Н. А. Моніторинг макроекономічних та галузевих показників. Вип.2 / Н. А. Шедина, Т. В. Богуславская, В. В. Полякова [та ін.]. – К.: Мінекономіка, 2001. – 106 с.
8. Богатин Ю. В. Инвестиционный анализ: учебное пособие для вузов / Ю. В. Богатин, В. А. Швандар.– М.: Юнити-Дана, 2000. – 286 с.

9. Черных А. В. Механизм устойчивого развития предприятия в период активной инвестиционной деятельности: Автореф. дис. канд. экон. наук: 08.00.05. / А. В. Черных – Белгород:, 2006. – 20 с.

10. Посібник з моніторингу та оцінювання програм регіонального розвитку / М. Лендьял, Б. Винницький, Ю. Ратейчак та ін. За ред. І. Санжаровського – К. : К.І.С., 2007. – 80 с.